

Smaak

Christien Brinkgreve

Een arm gezin waarvan de vader langdurig werkloos is en een welgesteld adellijk echtpaar. Foto: Tonny de Rover, 1996, omslagfoto's voor Christien Brinkgreve & Bram van Stolk, *Van huis uit* (1997).

Als belangrijkste onderscheid gold in mijn ouderlijk huis niet sekse, niet klasse, maar mensen met en zonder smaak. De scheidslijn was duidelijk, en meedogenloos: ik begreep niet goed hoe mensen zonder smaak gewoon verder konden leven alsof er niets aan de hand was.

Dit onderscheid had volgens mijn ouders niets te maken met sociale klasse. Ze hadden juist een grote voorliefde voor mensen die met weinig geld hun huis smaakvol konden inrichten. Het scherpst waren ze op de *nouveau riches*: mensen die wilden laten zien hoe goed ze ervoor stonden maar die hun gebrek aan achtergrond hopeloos verrieden door hun gebrek aan smaak en gevoel voor stijl.

Bestond klasse dan helemaal niet? Het stond in elk geval bij hen niet op de voorgrond, net zo min als het sekseonderscheid erg belangrijk werd gevonden. Pas later begreep ik hoe vergaand de invloed was van die laatste indelingen, en hoe groot die invloed nog steeds is, ondanks ingrijpende emancipatie- en democratiseringsprocessen.

Deze foto's tonen onmiskenbaar een groot verschil in sociale klasse. Dat is iedereen die deze foto's ziet ook direct duidelijk, zonder dat het stereotype beelden zijn van dure spullen versus chaos en verval.

Het verschil zit hem vooral in de houding, de blik, de zelfverzekerde pose van het ene echtpaar: zeker van zichzelf en van hun plaats in de wereld, met een ongeschokt en onschokbaar zelfvertrouwen. Ook het arme gezin zit er keurig bij: het jongetje in het midden, in zijn mooie kleren, geflankeerd door zijn zusters; de vader en moeder sluiten aan weerszijden de rij. Maar de verschillen zijn groot: in lichaamshouding - slank tegenover uitgedijd (althans de vrouwen), kaarsrecht tegenover gebogen -, en in blik - heersend, recht de wereld in tegenover vaag, vriendelijk en onzeker. Het zijn verschillen in houding, die onmiskenbaar verwijzen naar verschillen in sociale positie.

Toch kan ik deze foto's niet anders bezien dan ook met de ogen van mijn ouderlijk huis, en dan zie ik vooral verschil in smaak. De rookglazen van BP, de tegels op tafel, de asbakken, de tekeningen aan de muur bij het gezin op de bovenste foto: hoewel misschien

gezelliger dan het andere interieur plaatsen ze zich onverbiddelijk in de groep van 'mensen zonder smaak'. Lelijk blijft voor mij toch een krachtiger signaal dan arm.

Maar smaak is ook klasse, al is er geen rechtlijnig verband met inkomen. Zo simpel ligt het niet, maar dat er geen enkel verband zou zijn, of zelfs, zoals mijn ouders graag wilden, een omgekeerd verband, is net zo min waar als de gedachte dat maatschappelijke buitenstaanders (armen, vrouwen, zwarten) een juistere blik op de werkelijkheid zouden hebben. Als tegengeluid sympathiek, maar meer ook niet. Smaak is het kenmerk van culturele vorming, en het esthetisch onderscheidingsvermogen is, zoals Bourdieu heeft laten zien, tegelijk een vermogen om zich sociaal te onderscheiden. Dat gaf dat superioriteitsgevoel waar ik me als kind zo aan ergerde, maar waar ik toch de voorkeur aan geef boven de superioriteit op grond van afkomst, geld of politieke en/of bureaucratische macht. Op dit punt is de opvoeding gelukt.